

OKUL YÖNETİCİSİ VE ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE ÇOCUKLARIN DUYGUSAL İSTİSMAR VE İHMALİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ*

VALUATION OF THE SCHOOL HEADMASTERS AND TEACHERS' VIEWS ON CHILDREN'S EMOTIONAL ABUSE AND NEGLECT

Arş. Gör. Uzm. Cansu SOYER
Lefke Avrupa Üniversitesi, Dr. Fazıl Küçük Eğitim Fakültesi,
Lefke – K.K.T.C
cansusoyer@hotmail.com

Received Date: 10-07-2018

Accepted Date: 23-07-2018

Published Date: 31-07-2018

Öz

Çocuk istismarı ve ihmalleri türleri içerisinde duygusal istismar ve ihmal fiziksel istismar ve ihmalden sonra en sık görülebilen ve en yaygın olarak karşılaşılabilen istismar türüdür. Duygusal/Psikolojik İstismar diğer türlerinden farklılığı açısından ölçülebilirliği daha zor ve genellikle türler ile birlikte de görülebilmektedir. Duygusal İstismar diğer istismar türlerinin ayrılmaz bir parçası olup, çoğu zaman diğer türleri ile birlikte görülmektedir. Çocuğun duygusal ve psikolojik işlevlerine zarar verici özellikte süregelen davranış ve etkileşim örüntülerine duygusal istismar denmektedir. Bu araştırmada okul yönetici ve öğretmenlerinin hangi davranışları fiziksel istismar ve ihmal olarak kabul ettiği, bu davranışlardan hangisi ile daha sık karşılaştıkları konusundaki kişisel görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, KKTC Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Dairesi'ne bağlı iki devlet okulunda yapılmıştır. Araştırma da nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmış, iki ayrı okulda toplamda 30 olmak üzere, 5 okul yöneticisi ve 25 öğretmen ile görüşülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen veriler içerik yöntemi ile analiz edilmiştir. Katılımcıların elde edilen bulgular doğrultusunda fiziksel istismar ve ihmal kolay ifade ederek tanımlayabildikleri ortaya çıkmıştır. Tüm Katılımcılar, hiçbir çekinceleri olmadan verilen bilgilendirme doğrultusunda düşüncelerini açıkça ifade etmişlerdir. Fiziksel istismar, diğer istismar türlerine bakıldığında daha sıkça karşılaşılabilen ve en yaygın rastlanılan, bununla birlikte belirlenmesi en kolay istismar ve ihmal türüdür.

Anahtar Kelimeler: Çocuk İstismarı ve İhmali, Duygusal İstismar ve İhmali, Psikolojik İstismar ve İhmali

Abstract

The child abuse and neglect had accepted as a important problem for children in our society and especially for all of the world, recently. The problem of child abuse and neglect, both schoolheadmasters and teachers' positions are very important to identify and prevent it. When the literature are analyzed, the problem of the child abuse and neglect is accepted important. The emotional or psychological abuse and neglect of the children is an important problem as physical abuse and neglect. It is defined as child's emotional and psychological harms. Emotional/psychological abuse is almost always present when other types of maltreatment are explained. Emotional abuse and neglect is accepted as the most common problem encountered. Accordingly this study's aims that, the school headmasters and teachers are accept which behaviors as physical abuse and neglect. This study was carried in two different government primary schools that under the T.R.N.C Ministry of Education, Directorate of Primary Education Department. During the research, with the semi-structured interview technique, as a qualitative research method was used. In the two different schools, 5 headmasters and 25 teachers, in total 30 participants were interviewed. In accordance with this purpose the participants of the study, they examined the emotional abuse into the 5 themes as; Child's parents do not give enough love/affections for their child/children, do not having enough time for with the child/children, the children spends more time with their family member (apart from parents) or education centers (like etudes); The parental 'life stress' reflection affects on the child/children and the parents are not right model for child/children's life; The Child/children are despareded or demeaned by the parents; giving responsibility to child/children over of their capacity or drudgery; The child/children's self qualities, emotions or thoughts are not respected by the parents. . All of these themes are occurred by the participant's opinions.

Key Words: Child Abuse and Neglect, Emotional Abuse and Neglect, Psychological Abuse and Neglect

* Bu makale Doç. Dr. Gökmen DAĞLI ile Prof. Dr. Mehmet ÇAĞLAR danışmanlığında yapılan "İstismar ve İhmali Edilen Öğrencilerin İlkokul Yönetici ve Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Duygusal İstismar

Duygusal İstismar, istismar türleri içinde gündelik yaşam içerisinde en sık rastlanılan istismar türlerinden biridir (Polat, 2007a). Duygusal İstismar diğer türlerinden farklılığı açısından ölçülebilirliği daha zordur. Aynı zamanda duygusal istismar genellikle diğer türler ile birlikte de görülebilmektedir. Duygusal İstismar diğer istismar türlerinin ayrılmaz bir parçasıdır (Atamer, 2005). Duygusal İstismar kavramı ilk kez 1983 yılında bir araya gelen “Uluslar arası Duygusal İstismar” toplantısında görüş birliğine ulaşılarak ortak bir tanım üzerinde uzlaşmıştır. Bu tanımla birlikte “Duygusal istismar; çocuk ve gençlerin psikolojik olarak kötüye kullanılması, yapılan veya yapılması gerekli olup da ihmal edilen toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik açıdan zarar verici oldukları saptanan davranışlardır” şeklinde açıklanmıştır.

Tüm bu davranışlar yaş, bilgi ve pozisyon gibi özellikler ile birlikte çocuk ve genç üzerinde güç sahibi olan kişi ya da kişilerce gerçekleştirilir. Bu tür davranışlara maruz kalan çocuklar fiziksel, bilişsel veya fiziksel bakımdan hemen ya da gelecek dönemde zarar veren, zarar verme olanağı sağlayan davranışlardır (Polat, 2001; Turla; 2002). Duygusal istismar çocuğun özgüvenini azaltan, başarılarını düşüren, yararlılığını azaltan ve sağlıklı gelişimini engelleyen düşmanca veya ilgisiz/kayıtsız davranıştır (Howe, 2005).

Çocuğun duygusal ve psikolojik işlevlerine zarar verici özellikte süregelen davranış ve etkileşim örüntülerine duygusal istismar denmektedir. Tek başına olabileceği gibi her durumda diğer istismar ve ihmal türlerine de eşlik edebilmektedir (Claussen ve Crittenden, 1991; Thompson ve Kaplan, 1996). Çocuğun karşı karşıya kaldığı duygusal istismarın temelinde psikolojik hasar görmesi bulunmaktadır.

Duygusal istismarın oluşumunun temelinde iki nedene bağlı olduğu görülmektedir:

1.Çocuklara bakmakla yükümlü olan kişiler tarafından olumsuz olarak etkilendikleri bir takım davranış ve tutumlara maruz kalmaları,

2.Gereksinimini duydukları ilgi, sevgi ve bakımdan mahrum bırakılmalarıdır (Polat, 2001).

Aynı zamanda, duygusal istismar temel iki özelliği ile diğer istismar türlerinden ayrılmaktadır. Bu özellikleri ile;

1.Fiziksel ve cinsel istismar türlerinde olduğu gibi duygusal somut bulgular bulunmamaktadır.

2. Duygusal istismar tek başına olabileceği gibi çoğu olgu içerisinde diğer istismar türleriyle birlikte bulunduğu da tespit edilmiştir. Cinsel ya da fiziksel istismara maruz kalmış bir çocuk aynı zamanda duygusal istismara da maruz kalabilmektedir.

Duygusal istismar tanım olarak da diğer istismar türlerine göre bazı değişiklikler içermektedir. Örneğin, bebeklik döneminde normal olarak kabul gören bir davranış modeli, gelişim dönemi içerisinde duygusal istismar sınıfına girebilmektedir. Buna örnek davranış ise ağır koruyuculuk davranışıdır. Bu nedenle de, duygusal istismar diğer istismar türlerine oranla biraz daha karmaşık ve saptanması oldukça zor bir istismar türüdür (Polat, 2007a).

Duygusal istismar fiziksel ve cinsel istismarla karşılaşılmasında daha yaygın, daha zararlı ve ortaya çıkarılması daha güç bir istismar türüdür. Duygusal istismar, tüm istismar türlerine neden olan bir unsur olarak görülmektedir. Böylece, duygusal istismarın önlenmesi diğer istismar türlerinin de önlenmesi bakımından kilit rol oynamaktadır (Karaman,1993).

Çocuklar ebeveynleri ile aile kurumu dışında, eğitim ve öğretim gördükleri okullarda da bir takım istismar ve ihmal davranışlarına rastlayabilmektedirler. Yapılan bir araştırma sonucunda, ilköğretim kurumlarındaki öğretmenlerin öğrencilerine yönelik tutum ve davranışları çocuk istismarı ve ihmal

açısından değerlendirilmiş ve araştırmanın sonucunda, çocukların önemli bir bölümünün öğretmenleri tarafından duygusal istismar ve ihmal ile karşılaştığı belirlenmiştir (Bakış ve Çam, 2002).

Duygusal istismarın en geniş tanımı ise Dünya Sağlık Örgütü tarafından şu şekilde yapılmıştır; “Duygusal istismar; çocuğa gelişimsel olarak uygun destekleyici bir çevrenin sağlanmamasıdır. Buna dahil olan durumlar arasında; birincil bağlanma yani figürün sunulmaması ve buna bağlı olarak, çocuğun içinde yaşadığı toplumla uyumlu, potansiyelleri ile bütünleşen, tutarlı ve bütüncül, duygusal ve sosyal bir takım yetkinlikleri kazanamaması da yer almaktadır. Çocuğun sağlığına, fiziksel, zihinsel, manevi, ahlaksal ya da sosyal gelişimine zarar verici veya zarar verme potansiyeli yüksek eylemlerle karşı karşıya kalması da duygusal istismar kapsamında bulunmaktadır (Preventing child maltreatment, 2006).

Duygusal istismar/ihmal’in ortaya çıkarılması ve tanımlanmasındaki zorluklar karşısında, ebeveyn ve hareket odaklı kategorik bir sınıflama ortaya çıkarılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre;

- **Reddetme:** Çocuğun ihmal edilmesi veya uzak tutulması, onun kendisini değersiz, istenmeyen ve sevilmeyen biri olarak hissetmesine neden olmaktadır. Bu kapsam dâhilinde, çocuğun elde ettiği başarıları tanımamaları, çocuklarıyla birlikte etkili konuşamamaları, yardım isteklerini geri çevirerek reddetmeleri, kendi değerlerini zor kullanarak kabul ettirmeleri vb. gibi davranışlar görülmektedir.
- **Aşağılama:** Ebeveynlerin çocuklarına zarar vermeleri, onları kötülemeleri, çocuğun bireysel saygınlığını düşürmeleri, onları aşağılama veya utandırmalarıdır. Bu kapsam dâhilinde, çocuğa karşı aşağılayıcı sözler sarf etmek, diğer kişilerin yanında onları utandırıcı davranışlarda bulunmak, küçük düşürmek, elde ettikleri başarılarından memnun olmamak, kardeşleri veya arkadaşları ile kıyaslamak/karşılaştırmak vb. gibi davranışlar görülmektedir.
- **Korkutma:** Çocuğa karşı uygulanan sözsözsel saldırı, çocuğu korkutma, fiziksel veya duygusal zarar verilmesi, tehdit edilmesidir. Bu kapsam dâhilinde, çocuğu öldürmeyle tehdit etmek, azarlamak, sürekli, sıklıkla ve haksız bir şekilde cezalandırmak, vurmak vb. gibi davranışlar görülmektedir.
- **Yalnız Bırakma:** Çocuğu aile dışındaki sosyal ilişkilerden mahrum ve eksik bırakmak, arkadaşlarına veya arkadaşlıklarına izin vermemek, uzun süreli sosyal etkileşim olmayan kısıtlı alanda çocuğu tutmak. Bu kapsam dâhilinde, çocuğun ev içersinde veya ev dışındaki sosyal çevresi içersindeki aktivitelere katılmasına engellemek, çocukla konuşmayı reddetmek, çocuğun davranışlarına yanıt vermeme, geri bildirimde bulunmama vb. gibi davranışlar görülmemektedir.
- **Ahlaken Bozma:** Çocuğun sağlıksız sosyalleşmesine neden olmak, çocuğa anti-sosyal davranmayı öğretmek ve çocuğu toplum tarafından kabul edilemeyecek bir takım kabul edilemez ilgiler geliştirmesi için cesaretlendirmek. Bu kapsam dahilinde, çocuğa agresif, olumsuz ve uyumsuz davranışları öğretmek ve cesaretlendirmek, ilaç ve alkol gibi bir takım madde kullanımı için ortam hazırlamak, hırsızlık, fuhuş vb anti-sosyal davranışlar görülmektedir.
- **Sömürme:** Çocuğa bakmakla yükümlü kişi veya kişilerin bir takım ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılama için kullanılması. Bu kapsam dâhilinde, sosyal olarak kabul görmeyen çocuk dilenciliği, soygun, çocuğa fuhuş yaptırılması, çocuğun okuldan alınarak çalıştırılması, para kazandırılması, kardeşlerine baktırılması vb bir takım sorumlulukların yüklendiği davranışlar görülmektedir.
- **Gerekli Uyarılma, Duygusal Yanıt veya Ulaşılabilirliğin:** Çocuğun sevgiden ve duyarlı bakımdan mahrum bırakılması, duygusal ve zihinsel gelişiminin baskılanması, çocuğun ihmal

edilmesi ya da yok sayılması. Bu kapsam dâhilinde, çocuğa önem göstermemek, varlığını kabul etmemek, sorunlarına karşı kayıtsız kalmak, çocuğun gelişimsel krizlerini kabul etmemek, inkâr etmek vb. gibi davranışlar görülmektedir.

- **Güven Vermeyen Tutarsız Bakım:** Çocuğa karşı birbirinden zıt bir takım isteklerde bulunulması, ebeveyn desteği ya da bakımının tutarsız ve güven vermeyen nitelikte olması olarak açıklanmaktadır (Çakıcı, 2002).

Duygusal İhmal

Çocuğa özellikle anne baba ve ailesi gibi yakın çevre tarafından sevgi ve ilgi gösterilmemesi, özellikle gelişimini açısından önemli olan ergenlik (adolesan) dönemi içerisinde destek, kontrol ve denetimden mahrum bırakılması olarak ele alınmaktadır. Özellikle ebeveynleri tarafından duygusal olarak reddedebilmekte veya yok sayılabilmektedirler. Anne babanın yetersiz denetimi sonucunda çocuklar kendilerine zarar verici bir takım tutumlar sergileyerek, tehlike bir takım davranış ya da kişilere yönelebilirler. (Şahin, 2002). Duygusal ihmal içerisinde en sık rastlanan ise sözlü (duygusal) istismardır (Altınsu,2004).

Çocuklarda Duygusal İstismar Bulguları

Çocuklarda görülebilecek duygusal istismar bulguları aşağıdaki şekildedir;

- Çocuğun fiziksel ve sosyal gelişiminin anlamlı ya da fark edilebilir şekilde geri olması,
- Organik bir temeli bulunmayan büyüme ve gelişme geriliği,
- Çocuk üzerindeki anksiyete bulguları, psikojenik bir takım deri döküntüleri, parmak emmek, tik ve stereotipik davranışların var olması,
- Anti-sosyal davranışlar, depresyon, suicidal (intihara yönelik) evden veya okuldan kaçma girişimlerinin bulunması,
- Suça eğilim göstermeleri,
- Ailenin beklentilerini tatmin etmek için çocuğun aşırı uyumlu, çalışman ve sevimli olma çabası şeklinde görülmektedir (Altınsu, 2004).

Yukarı da yer alan bulgular doğrultusunda duygusal istismara maruz kalan çocukların ruhsal ve davranışsal açıdan gösterdikleri bazı belirtiler şu şekildedir:

- Çocuğun zihinsel gelişim düzeyiyle uyumsuzluk gösteren akademik başarısı,
- Güvensizlik ve benlik saygısında görülebilen düşüklük,
- Çocukta görülen çekingenlik ve içe dönüklük,
- Sosyal ilişkileri başlatma ve sürdürme güçlüğü,
- Hırçınlık ve saldırganlık (Uslu, 2014).

Duygusal İhmal

Çocuğa özellikle anne baba ve ailesi gibi yakın çevre tarafından sevgi ve ilgi gösterilmemesi, özellikle gelişimini açısından önemli olan ergenlik (adolesan) dönemi içerisinde destek, kontrol ve denetimden mahrum bırakılması olarak ele alınmaktadır. Özellikle ebeveynleri tarafından duygusal olarak reddedebilmekte veya yok sayılabilmektedirler. Anne babanın yetersiz denetimi sonucunda çocuklar kendilerine zarar verici bir takım tutumlar sergileyerek, tehlike bir takım davranış ya da kişilere yönelebilirler. (Şahin, 2002). Duygusal ihmal içerisinde en sık rastlanan ise sözlü (duygusal) istismardır (Altınsu,2004).

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemleri temel alınmıştır. Araştırmaya uygunluğu açısından, bu araştırmada nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır.

Bu yöntemde veriler günlük yaşamımızdaki iletişim tekniklerinden bir tanesi olan konuşma tekniği ile toplanılmaya çalışılır. Görüşmeyi gerçekleştirecek olan araştırmacı, bu yöntem aracılığıyla veri

toplamak amacı ile birlikte önceden hazırlanmış soruları sormanın yanı sıra, konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgi için de görüşme sırasında ek sorular sorma hakkına sahiptir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada, çalışmanın amacı ve uygunluğu açısından kullanılan teknik yarı yapılandırılmış araştırma yöntemidir. Bu araştırmada araştırmacı kişiye bu esnekliği sağladığı için görüşme türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2013 – 2014 eğitim ve öğretim yılı bahar dönemi sonu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığına bağlı, Lefkoşa ilçesi belediye sınırları içerisinde bulunan 2 devlet ilkokulunda görev yapan toplam 5 yönetici (müdür, müdür baş muavini ve müdür muavini) ve 25 öğretmen (sınıf öğretmeni, branş öğretmeni, rehber öğretmenleri ve özel eğitim öğretmeni) oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında amaca uygunluğu açısından, araştırmaya sadece okul yönetici ve öğretmenleri dâhil edilmiştir.

Araştırmada amaçlı örnekleme yolu izlenerek, kartopu ve zincirleme örnekleme göre çalışma grubu oluşturulmuştur (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Kartopu ve zincirleme örnekleme yönteminin kullanılmasındaki temel amaç ise evrenin tümüyle çalışılmayacak kadar büyük olduğundan probleme ilişkin yeterli bilgi kaynağı teşkil edebilecek birey veya durumların saptanmasında özellikle etkili bir yöntem olmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu araştırmada, özellikle Lefkoşa'nın başkent olması bakımından, önemli bir noktada bulunması göz önünde bulundurularak burada eğitim alan öğrenciler açısından farklı seviye ve özellikleri barındırdığı düşünülen iki ilkokul seçilmiştir. Bu yüzden de araştırma kapsamında Lefkoşa'da eğitim veren büyük, köklü ve en fazla söz ve etkiye sahip olabilecek iki okulun yöneticileri ve öğretmenlerinden oluşacak şekilde 30 katılımcı ile çalışma grubu oluşturulmuş, öğrenci ve veliler ise araştırma dışında bırakılmıştır.

Araştırmaya KKTC Lefkoşa ilçesi belediye sınırları içerisinde bulunan 2 kamu ilkokulunda görevli toplam 5 yönetici ve 18 öğretmen, 4 branş öğretmeni, 2 rehber ve bir de özel eğitim öğretmeni katılmıştır. Araştırmaya katılan toplam eğitimci sayısı ise 30'dur.

Veri Toplama Süreci

Bu araştırmanın probleminin daha iyi anlaşılabilmesi ve problemin çözümüne ışık tutacak tüm teorik bilgiler kaynak taraması, bulguların elde edildiği tüm diğer bilgiler ise yapılan görüşmeler doğrultusunda elde edilmiştir. Araştırma verileri 20 Mayıs - 6 Haziran 2014 tarihleri arasında araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin uygun oldukları saatlerde kendi istedikleri veya görüşmeye uygun buldukları mekânlarda yapılan görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırmada istismar ve ihmal edilen öğrencilerin ilköğretim yönetici ve öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla ortalama 20 veya 25'er dakikalık sürelerle yüz yüze görüşmeler halinde araştırmacı ve katılımcılar arasında yapılarak, veri toplama işlemi tamamlanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan görüşme formu değişik zamanlarda, planlı çalışılması sonucu araştırma danışmanları Doç. Dr. Gökmen Dağlı ve Prof. Dr. Mehmet Çağlar araştırmacı işbirliği içerisinde hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme soruları 'İstismar ve İhmal Edilen Öğrencilerin İlkokul Okul Yönetici ve Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Karşılıklı Durum Çalışması' adlı yüksek lisans araştırması için hazırlanmış ve tarafımızdan denenerek geçerliliği ve güvenilirliği test edilerek, bu araştırma içerisinde kullanılmıştır. Verilerin toplanmasında uygulanan görüşme formunda ilkokul yönetici ve öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmalinin gerçek-leşmesindeki süreçte rollerinin ve ne tür fonksiyonlarının olduğunun ortaya çıkması amaçlanarak, konu hakkındaki görüşlerinin ortaya koyabilecek şekilde görüşme soruları hazırlanmıştır.

Araştırmada görüşme formunun iç geçerliliğini sağlamak için görüşme formu üç ayrı uzmana verilmiş ve incelenmesi sağlanmış, böylelikle bazı soruların içeriği benzerlerinden dolayı görüşme soruları listesinden çıkarılmış veya birleştirilmiş, bazı soruların ise anlaşılabilirliği geliştirilerek forma son şekli verilmiştir. 3 okul yöneticisi, 3 öğretmen, seçilerek pilot görüşme yapılmıştır. Böylece, görüşme formunda yer alan soruların açık ve anlaşılır olup olmadığının, verilen yanıtların sorulan soruların yanıtlarını yansıtmadığının belirlenmesi sağlanmıştır. Bu amaçla, görüşme sırasında kaydedilen sesler veya el notlarından oluşan veriler, bilgisayar ortamında oluşturulan görüşme döküm formu şeklinde yazılı biçime dönüştürülmüştür. Görüşmeler sonrası elde edilen veriler incelenerek anlamlı bölümlere ayrılmıştır. Anlamlı bölümlere ayrılan bu veriler daha sonra kendi içinde anlamlı bütünler oluşturan bu bölümler isimlendirilerek kodlanmıştır. Tüm verilerin kodlama işleminin tamamlanması ardından bir kod listesi oluşturulmuş ve bu liste verilerin incelenmesi ve düzenlenmesinde anahtar liste görevini görmüştür.

Bu aşamadan sonra ise araştırma danışmanı olan 2 uzmandan dökümleri inceleyerek sorulan soruların açık veya anlaşılır olup olmadığını, ele alınan konuyu kapsayıp kapsamadığını ve de araştırma için gerekli olan bilgileri sağlama olasılığını da düşünerek kontrol etmeleri istenmiştir. Araştırma danışmanları kodlama anahtarları ve görüşme listelerini ayrı ayrı okuyarak görüş birliği ya da ayrılığı olan konularda tartışmaları yaparak gerekli düzenlemelerde bulunmuşlardır. Varılan son noktada ise iki uzmanın % 85 oranında görüş birliği içerisinde oldukları görülmüş ve çalışma sonunda soru maddelerinin geçerliği saptanmıştır. Görüşme sorularının istenilen verileri sağladığı kanısına varılarak veri toplama sürecine geçilmiştir. Bu araştırmada veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada veriler iki bölümden oluşan görüşme formu içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırmada önce görüşme formunun birinci bölümünde bulunan ve belirtilmesi istenen kişisel bilgilere ait bölüm katılımcılar tarafından doldurulmuştur. Daha sonra ise aynı formun ikinci bölümünü oluşturan araştırma sorularının cevaplarından elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Duygusal İstismar ve İhmal Olarak Değerlendirilen Davranışlar

Öğrencilerin uğradıkları duygusal istismar ve ihmal kapsamında değerlendirilebilecek davranışlara ilişkin katılımcı görüşlerinin dağılımı Tablo 8'de belirtilmiştir. Yapılan görüşmeler sırasında katılımcılara konu ile ilgili birden fazla görüş belirtilebilecekleri ifade edildiği için, katılımcıların belirttikleri görüşler katılımcı sayısından fazla çıkmıştır.

Tablo 1. Yönetici ve Öğretmenlerin Çocuklarda Duygusal İstismar ve İhmal Olarak Belirttikleri Davranışlar (OKUL A ve OKUL B)

TEMALAR	OKUL A									
	YÖNETİCİ				ÖĞRETMEN					
	Belirten	Belirtmeye n	Toplam	Yüzde	Belirten	Belirtmeye n	Toplam	Yüzde		
Çocuğun sevgi ihtiyacının yeterince karşılanmaması, çocukla yeterince vakit geçirilmemesi, çocuğun anne babası dışında bir akrabası veya yakınıyla ya da etüt merkezinde vakit geçirmesi	2	1	3	67	33	8	4	12	67	33
Anne babanın yaşam stressini	2	1	3	67	33	4	8	12	33	67

	TEMALAR				OKUL B					
	YÖNETİCİ				ÖĞRETMEN					
	Belirten	Belirtmeyen	Toplam	Yüzde	Belirten	Belirtmeyen	Toplam	Yüzde		
çocuğa yansıtması veya doğru bir model olmaması										
Çocuğun hakarete uğraması/aşağılanması	2	1	3	67	33	4	8	12	33	67
Çocuğun kapasitesi üzerinde sorumluluk taşınması, angarya işlerde bulunması	1	2	3	33	67	3	9	12	25	75
Çocuğun öz niteliklerine, duygu ve düşüncelerine saygı gösterilmemesi	1	2	3	33	67	3	9	12	25	75
Çocuğun sevgi/ilgi ihtiyacının yeterince karşılanmaması, çocukla yeterince vakit geçirilmemesi, çocuğun anne babası dışında bir akrabası veya yakınıyla ya da etüt merkezinde vakit geçirmesi	2	-	2	100	-	9	4	13	69	31
Anne babanın yaşam stressini çocuğa yansıtması veya doğru bir model olmaması	1	1	2	50	50	11	2	13	85	15
Çocuğun hakarete uğraması/aşağılanması	1	1	2	50	50	11	2	13	85	15
Çocuğun kapasitesi üzerinde sorumluluk taşınması, angarya işlerde bulunması	1	1	2	50	50	9	4	13	69	31
Çocuğun öz niteliklerine, duygu ve düşüncelerine saygı gösterilmemesi	-	-	2	-	-	5	8	13	37	63

1.1. Çocuğun sevgi/ilgi ihtiyacının yeterince karşılanmaması, çocukla yeterince vakit geçirilmemesi, çocuğun anne babası dışında bir akrabası veya yakınıyla ya da etüt merkezinde vakit geçirmesi

Okullarda öğrencilerde karşılaşılan ve çocuk istismarı ve ihmali kabul edilen davranışların neler olduğunun tespit edilebilmesi amacıyla araştırma grubunda bulunan iki farklı okul katılımcılarına düşüncelerinin neler olduğu sorulmuştur. A okulundaki yönetici konumundaki katılımcıların %67'si, öğretmenlerin %67'si ve B okulundaki yönetici konumundaki katılımcıların %100'ü, öğretmenlerin %69'u çocuğun sevgi ihtiyacının yeterince karşılanmaması, çocukla yeterince vakit geçirilmemesi, çocuğun anne babası dışında bir akrabası veya yakınıyla ya da etüt merkezinde vakit geçirmesinin, çocuk istismarı ve ihmali olarak kabul edilebilen bir davranış olduğunu belirterek, verilen bilgilendirme ile birlikte bu tür davranışların duygusal ihmali olduğunu tanımlamıştır. Okullarda öğrencilerde karşılaşılan ve çocuk istismarı ve ihmali kabul edilen davranışlar ile ilgili olarak bir öğretmen; "İhmal boyutlarına bakacak olursak, çoğu anne akşama kadar evde değil işte temizliğe gidiyor orda burada çalışıyorlar ve anne yorgun geliyor, baba yorgun geliyor, işte çocuklar yeteri kadar sevgi de ilgi de göremiyorlar... (G:Ö(B(2)))" şeklinde ifade ederken aynı okuldan diğer bir öğretmen de, "Okula gelen öğrencilerin çoğunluğunun kardeş sayısı fazladır bu yüzden de aile

çocukların her birine neredeyse hiç sevgi ve ilgi göstermez. Çocuklara karşı ilgi yoktur yani ilgilenmezler. Yani tek yaptıkları doğurup bırakmaktır çocukları yani... Yok, çocuğum iyi gelişsin, herhangi bir şeyle iyi bir yere gelsin yok yani öyle bir şey... (G:Ö(B(4))).” şeklinde ifade etmiştir. Diğer okuldan bir öğretmen ise, “Çocukların anne babalarının çalıştıkları saatler içerisinde, büyükanne ve babalarda kalır, hatta bu bakım daha ileri boyutlara yükselir ve çocuk gece anneanne, babaanne ve dedesinin evinde kalır. Ben inanırım ki, bu durumla karşı karşıya kalan bir çocuğun genel olarak anne baba özlemi çeker, bunu gözlemlemekteyim ben (G:Ö(A(7))).” şeklinde ifade ederken yine aynı okuldan başka bir öğretmen konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir; “Çocuğun aile tarafından ihmali sonucunda görüyoruz ki çocukla ilgili her şeyin sorumluluğunu, büyükannesi ya da babasına atıyor. Veyahut çocuğun sorumluluğu aile yakınları olmayınca etüt merkezlerindeki öğretmenlere yüklenir. Artık ailelerimizde masa kültürü kalmamıştır mesela, anne babanın evinde yemek yenir iş çıkışı (Büyükanne-baba) ve çocukların kendi küçük ailelerinde (anne-baba-kardeş) bu tarz aile içi ilişkiler kalmamıştır. Ayrıca, bahsetmiş olduğum gibi, çocuğun sorumlulukları anne babalarının büyüklerine veya etütlere yüklendiği zaman çocuklar farklı hareketler sergilerler. Bu tarz çocuklar inanır mısınız ki daha düzensiz ve dağınıktır. Fakat ailesinin ilgi gösterdiği bir çocuk daha düzenli, daha sakın ve görünüşü ile yapısıyla daha düzenli, düzgün bir çocuktur (G:Ö(A(11))).” şeklinde ifade etmiştir. Açıklama ve görüş yüzdelerine baktığımızda, A okulundaki katılımcı konumundaki yöneticilerin yarısından fazlası ile öğretmenler ile B okulundaki katılımcı konumundaki yöneticilerin ve öğretmenlerin ise yarısından fazlası çocuğun sevgi/ilgi ihtiyacının yeterince karşılanmaması, çocukla yeterince vakit geçirilmemesi, çocuğun anne babası dışında bir akrabası veya yakınıyla ya da etüt merkezinde vakit geçirmesinin karşılaştıkları bir durum olduğundan söz etmiştir. A okulundaki katılımcılar gelişen küresel koşullarla birlikte ailelerin kendilerini sürekli olarak yaşam koşulu içerisinde mücadele ederken buldukları, ekonomik sebeplere bağlı olarak iş sürelerinin uzun saatler olduğunu belirtirken, çocukların ise ailelerinden uzakta oldukları bu süreçte genel olarak bir akraba, anne babaları veya etüt merkezlerinde vakit geçirdiklerini söylemişlerdir. Bu nedenle de eve yorgun gelen ailelerin bu sefer de evdeki bir takım sorumluluklarıyla ilgilenirken çocukları ihmal ettikleri üzerinde durmuşlardır. Hatta bazı boyutlarda, çocukların ebeveynlerinin anne babalarının evinde bile kalarak anne babasından uzak kaldığına da değinmişlerdir. B okulundaki görüşlerde A okulundaki görüşlerle oldukça benzerdir. Sırf işlediği için özellikle babasını göremeden büyüyen çocukların olduğuna değinen B okulunda değinen katılımcılar bulunmaktadır. Bu da göstermektedir ki A okulunda da B okulundaki kadar olmasa da çocuğun bu yönde istismar ve ihmale uğramasının yaşam şartlarından dolayı hemen hemen aynı düzeyde olduğu söylenebilir.

1.2. Anne babanın doğru bir model olmaması veya yaşam stressini çocuğa yansıtması

Okullarda öğrencilerde karşılaşılan ve çocuk istismarı ve ihmali kabul edilen davranışların neler olduğunun tespit edilebilmesi amacıyla araştırma grubunda bulunan iki farklı okul katılımcılarına düşüncelerinin neler olduğu sorulmuştur. A okulundaki yönetici konumundaki katılımcıların %67’si, öğretmenlerin %33’ü ve B okulundaki yönetici konumundaki katılımcıların %50’si, öğretmenlerin %85’i anne babanın yaşam stressini çocuğa yansıtması veya doğru bir model olmamasının, çocuk istismarı ve ihmali olarak kabul edilebilen bir davranış olduğunu belirterek, verilen bilgilendirme ile birlikte bu tür davranışların duygusal ihmali olduğunu tanımlamıştır. Okullarda öğrencilerde karşılaşılan ve çocuk istismarı ve ihmali kabul edilen davranışlar ile ilgili olarak bir öğretmen görüşünü şu şekilde ifade etmiştir; “Duygusal olarak bazı boşanmış ailelerde çocuklar genelde arada kalıyor ve genelde anneler yapıyor bunu anne çocuğu babaya karşı doldurmaya ya da babayla görüştüğünde işte duygusal olarak, işte beni sevmiyorsun, işte beni seviyorsun neden babana gidiyorsun, işte çocuk babasının yanında daha çok kalmak istediğinde, ee beni sevmiyor musun, ben sana kötü bir şey mi yapıyorum da babanda kalmak istiyorsun gibi çocuğu arada duygusal olarak yıpratabiliyorlar. Bu çocuklar açısından ailenin doğru bir model olmaması yani işte örnek olmaması değil midir zaten (G:Ö(A(3))).” şeklinde görüşünü ifade ederken aynı okuldan bir yönetici ise, “Bilmiyorum genelleme yapmak gibi olmasında genelde ihmalle bağlı olarak boşanmış aile çocuklarının şimdi anneler daha ilgili olduklarından doğası gereği baba yanına gittiklerinde babanın ihmalkâr tavırlarıyla ödevini yapmaz, sorumluluklarını yerine getirmez ve nasıl deyim babadan gördüğü rahat tavırlar içerisinde olmaya başlar. Belki de bu sefer babadan aldığı cesaretle şu orda daha

rahattı, anneye baş kaldırabilir bile... (G:Y(A(2)))” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Aynı okuldan bir öğretmen ise, “Yani insanlar çocuk sahibi olunurken, neyle karşılaşacaklarını, ne yapacaklarını bilmiyorlar bizim toplumumuzdaki insanlar... Kolay değil yani bu. Anne babalıkta, öğretmenlikte... Ama öğretmenin yine hafta sonu, öğleden sonra tatili vardır. Anne babalıkta bu yok ne de gece izni... O yüzden insan buna hazır olunca yapması lazım. Bizim toplumumuzda 1 sene, 3 sene geçtikten sonra çocuk var mı denir. Yani maddi, manevi yönden hazır olmadan herkes bu işe girişiyor. Ama şey diyorum, yapabilir ama anne babalık herkesin harcı değil. Yani biraz katı ama öyle. Belki katı konuşuyorum ama çünkü sınıftaki çocuklarda davranış bozuklukları gördükçe ben artık bu cümleyi kuruyorum. Gerçekten bunu yapabilecek birisi girişsin bu işe. Anne babalık sorumluluğu çok büyük bir şey. Yani çocuk demek kendi hayatınızı ikinci plana atmak demektir. Bunu kaldırarak çocuk yapmanız lazım. Sabır isteyen bir iştir. Sonuçta güzel bir ürünü ortaya çıkarmak isterseniz çok dikkatli davranmanız lazım (G:Ö(A(15)))” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Diğer okuldan bir öğretmen ise görüşlerini; “Buradaki ailelerde görürsünüz ki kardeş sayısı fazladır. İlgi yoktur. Çocuklara karşı aileler hiç ilgi göstermezler, yani tek yaptıkları doğurup bırakmaktır çocuklarını... (G:Ö(B(4)))” şeklinde görüşünü ifade ederken aynı okuldan diğer bir öğretmen; “Duygusal istismar ve ihmal vardır muhtemelen. Çünkü çocukların sürekli bize sarılma bizi öpme istekleri var kendilerinde... (Daha çok ihmal bu) Yani onu çok görürük yani sık sık bize sarılınsınlar öpsünler onu... Çok dokunsunlar saçı ellesinler çok var ondan, çok yaparlar onu. Ne var başka bir de şiddet var maalesef.. Birbirleri dövme, argo sözler kullanma arkadaşlarıyan... Çocuk muhtemelen bunları evde görür değil mi, yani o ortam da görür onları da uygular maalesef. Sürekli bir kavga halindedirler gerek fiziksel gerek duygusal anlamda... Aileler de ilgilenmez çünkü sürekli bir yaşam mücadelesi halindedirler.. Para kazanma derdinde.. Bu da çocuğa yansır maalesef işte... (G:Ö(B(5)))” Şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Yine aynı okuldan bir yönetici ise konu hakkındaki gene sözlerini şu cümleyle ifade ederek, konuyla ilgili görüşlere adeta son noktayı koymuştur; “Ne gördüyse o yönde yetişen bir nesil... (G:Y(B(14)))” Şeklinde görüşlerini dile getirerek, ailelerin çocuk yetiştirme konusunda doğru bir yetiştirme tarzı bulunmadığını, yetersiz ve ilgisiz kaldıklarını ve ekonomik bakımdan yaşam streslerini çocuklara yansıttıklarından da söz etmiştir. Son olarak aynı okuldan bir öğretmen, “Yani baba iş yerinde patronu tarafından ezilir. Evde anneyi ezer. Anne çocuğu ezer, büyük çocuk ise küçük çocuğu ezer... (G:Ö(B(3)))” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Açıklama ve görüş yüzdelere baktığımızda, A okulundaki katılımcı konumundaki yöneticilerin ve öğretmenler ile B okulundaki katılımcı konumundaki yöneticilerin ve öğretmenlerin ise yarıdan fazlası anne babanın doğru bir model olmaması veya yaşam stressini çocuğa yansıtmasının, karşılaştıkları bir durum olduğundan söz etmiştir. A okulundaki ve B okulundaki katılımcıların tümü tıpkı bir önceki temadaki gibi bu tema altında da hayat koşullarının ebeveynlerin bu tür davranışlarda bulunmasına neden olduğuna değinmişlerdir. Özellikle A okulunda, ekonomik açıdan yaşam rahat bir yaşam koşulu sağlamak amacıyla, çoğunlu özel sektörde uzun saatlerde çalışan anne babaların, bu tür yerlerde karşılaştıkları durumlardan ve aynı zamanda yine iş şartlarındaki baskılarını ev ortamlarına yansıtabildiklerinden söz etmişlerdir. Bu durum A okulunda olduğu kadar B okulunda da aynı şekilde görüldüğünü ifade eden B Okulu katılımcıların çoğunluğu diğer okuldan farklı olarak okullarında daha çok göçmen aile çocuklarının bulunduğu değinerek, bu çocukların ailelerinin buraya gelmelerinin genel olarak sebebinin ekonomik yatırım olduğu yönündedir. A okulunda B okulunda farklı olarak bahsedilen diğer bir durumun aile bütünlüğü bozulmuş, boşanmış ailelerin olduğudur. Bu durumdaki ebeveynler genel olarak çocuklarının düşünce yapısında bir takım yanlış algıların olmasına sebep olabilirler. Bununla ilgili örnek veren bir A Okulu yöneticisi; ‘çocuğun anne babasından ayrı olduğunu, babasında kalmaya gittiğinde sorumluluklarını gerçekleştirmediğine’ değinmiştir. Aynı zamanda erken yaşta anne baba olmakta bir neden olarak görülürken bu görüşünü neredeyse alıntı yapılabilecek boyutta hiçbir katılımcı belirtmemiştir. Bu da göstermektedir ki, A okulu ve B okulunda bu durumun hemen hemen aynı oranda görüldüğü, bunun nedeni olarak hayat şartlarının ailelerin dayanıklılık düzeylerini zorladığı söylenebilir.

1.3. Çocuğun hakarete uğraması/aşağılanması

Okullarda öğrencilerde karşılaşılan ve çocuk istismarı ve ihmali kabul edilen davranışların neler olduğunun tespit edilebilmesi amacıyla araştırma grubunda bulunan iki farklı okul katılımcılarına düşüncelerinin neler olduğu sorulmuştur. A okulundaki yönetici konumundaki katılımcıların %33'ü, öğretmenlerin %33'ü ve B okulundaki yönetici konumundaki katılımcıların %50'si, öğretmenlerin %85'i çocuğun hakarete uğraması/aşağılanmasının, çocuk istismarı ve ihmali olarak kabul edilebilen bir davranış olduğunu belirterek, verilen bilgilendirme ile birlikte bu tür davranışların duygusal istismar olduğunu tanımlamıştır. Okullarda öğrencilerde karşılaşılan ve çocuk istismarı ve ihmali kabul edilen davranışlar ile ilgili olarak bir öğretmen görüşünü şu şekilde ifade etmiştir; "Fiziksel bakımdan olduğu gibi, duygusal anlamdan da istismar vardır. Çocuklar sanıyorum ki sürekli aile tarafından baskı altındadırlar yani hakaret veya aşağılanma mutlaka vardır ki zaten evde ne görüyorsalar okula gelip aynisini uygular. Hakaret ve aşağılanma derken baskı altında olmak diye düşünüyorum... Aslında içine kapanıklar da var sınıfta böyle yani herhalde bu daha çok bu tarz hareketlerden dolayıdır (G:Ö(B(5)))." şeklinde ifade ederken aynı okuldan diğer bir öğretmen; "Okulumuzda sözel şiddet... Tabi o şey maalesef okulumuzda var... Sözel şiddet yani, çocuğun hakarete uğraması ya da aşağılanması gibi durumlar var... Tabi bu bizim karşımıza akran istismarı olarak çıkıyor. Evde de var, küfrediyorlar ve önüne geçemedik, kesemedik bir türlü... Yanlış olduğunu da anlamıyor çocuk. Niye çünkü okulun kapısından dışarı çıkınca ona öyle doğru geliyor. Dışardaki iletişim öyle evde öyle duyar etrafı da öyle... Aşağılanmaya gelince evet, var. Bundan bir şey olmaz 'aptaldır, ahmaktır, odur budur' çok duyarlar ki ailelerinden bu akran durumunda da dışarı yansıyor (G:Ö(B(2)))." şeklinde görüşünü ifade ederken diğer okuldan bir öğretmen ise; "Tabi duygusal istismar bağırarak, aşağılamak çocuğu sürekli; 'İşte zaten sen ne bilin?', 'Bildığın bir şey yok ki, otur yerine' ya da belli kelimelerle zekâsıyla ilgili konuşmak 'Gerizekalı', 'Aptal' gibi kelimeler kullanmakta istismardır. Çocuğun kendini ifade etmesini tamamen önler. Çocuğun özgüvenini yerle bir eder (G:Ö(A(9)))." şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Aynı okuldan bir yönetici ise görüşlerini; "Çocuk evde annesine söver gelir okulda arkadaşına aynı şeyleri söyler. Küfürler manasını bilmeden gelir okulda bu sözleri kullanır (G:Y(A(1)))." şeklinde ifade ederek, çocukların evde anne babası tarafından hakarete uğradığında veya aşağılandığında ayna misali bu davranışları yakın çevresine uyguladığını söyleyerek, çocuğun saygı sınırlarını yitirdiğini ailesinden birisi ona sövdüğünde onunda aynı şekilde karşılık verdiğine de değinmiştir.

Açıklama ve görüş yüzdelerine baktığımızda, A okulundaki katılımcı konumundaki yöneticilerin yarısından fazlası ve öğretmenlerin yarısından azı ile B okuldaki katılımcı konumundaki yöneticilerin ve öğretmenlerin ise yarısından fazlası çocuğun hakarete uğraması/aşağılanmasının karşılaştıkları bir durum olduğundan söz etmiştir. A okuluna nazaran daha çok B Okulu ve çevresinde yaşayan öğrenciler aileleri tarafından hakarete uğrayarak aşağılanmaktadır. Bu konuda B okulundaki katılımcıların verdikleri örnekler bunu kanıtlayıcı niteliktedir. Fakat A okulun görev yapan katılımcıların görüş bildirdikleri sayı az olsa da çocuğa en ufak bir kelimenin 'Aptal, Salak' vb. gibi kullanılması duygusal istismar ve ihmali olarak kabul etmeleridir. Bu da göstermektedir ki, Çocuğun hakarete uğraması ve aşağılanması iki okulda da karşılaşılan bir durumdur. Bununla birlikte, bu duruma neden olabilecek durumun diğer temalarda olduğu gibi ailenin yaşam şartlarındaki mücadelesinin psikolojik yapısının baskıya bağlı olarak bozulması olabileceği söylenebilir.

1.4. Çocuğun kapasitesi üzerinde sorumluluk taşınması, angarya işlerde bulunması

Okullarda öğrencilerde karşılaşılan ve çocuk istismarı ve ihmali kabul edilen davranışların neler olduğunun tespit edilebilmesi amacıyla araştırma grubunda bulunan iki farklı okul katılımcılarına düşüncelerinin neler olduğu sorulmuştur. A okulundaki yönetici konumundaki katılımcıların %33'ü, öğretmenlerin %25'i ve B okulundaki yönetici konumundaki katılımcıların %50'si, öğretmenlerin %69'u çocuğun kapasitesi üzerinde sorumluluk taşınması, angarya işlerde bulunmasını, çocuk istismarı ve ihmali olarak kabul edilebilen bir davranış olduğunu belirterek, verilen bilgilendirme ile birlikte bu tür davranışların duygusal istismar olduğunu tanımlamıştır. Okullarda öğrencilerde karşılaşılan ve çocuk istismarı ve ihmali kabul edilen davranışlar ile ilgili olarak bir öğretmen görüşünü şu şekilde ifade etmiştir; "Çocuklar 'Çocuk' yerine konulmuyorlar... Aile içinde konuşma hakları yok, ya çocuk

bakıyorlar ya da işliyorlar. Çocuk gibi yetiştiklerine inanmıyor çocuklar... (G:Ö(B(12)))” şeklinde görüşlerini ifade ederek, çocuklara sürekli evlerinde yetişkinlere yönelik ev işi yapmak (temizlik vb.) veya küçük kardeşlerine bakmak gibi yetişkin sorumluluklarının verildiğine de değinmiştir. Aynı okuldan bir yönetici ise; “Okula gelmeyen çocuklarımızı merak edip aile veya yakınlarını aradığımızda aldığımız cevap; ‘Evde küçük kardeşi vardır, bakacak biri yok o yüzden evde kardeşine bakıyor’dur. Bu şekil anne babası çalıştıpta evde küçük kardeşine bakan öğrencilerimiz sıklıkla vardır (G:Y(B(1)))” şeklinde görüşlerini açıklayarak özellikle kız öğrencilerin bu durumla daha sık karşılaştığına değinmiştir. Aynı okuldan diğer bir öğretmen ise; “Bazı veliler çocuklarını okula göndermiyorlar. Sokakta yaşayan çocuklar var bir de dediğiniz gibi küçük kardeşleri vardır. Annesi çalıştığı için o küçük kardeşlerine bakması gerekir (G:Ö(B(3)))” şeklinde görüşünü ifade ederken, yine aynı okuldan bir öğretmen; “İstenmedik şey yaptırma durumunda yani zorla ev işi şeklinde, kardeş bakma onlarında olduğuna inanırım. Zaten benim çocuklar gelip bana bire bir söylemez ama anlattıkları olaylardan yola çıkarak bazen bunlardan karşılaştığımı görürüm (G:Ö(B(4)))” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Diğer okuldan bir öğretmen ise; “Belli zamanlarda çocuklar okula gelmez. Özellikle okula gelmeyen kız çocuklarına neden gelmediğini sordüğümüzde ise alınan cevap annem çalışır. Bende kardeşime bakardım şeklindedir (G:Ö(A(9)))” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Açıklama ve analiz yüzdelerine baktığımızda, A okulundaki yönetici ve öğretmenlerin yarısından azı ile B okulundaki öğretmenlerin yarısından fazlası, çocuğun kapasitesi üzerinde sorumluluk taşıması, angarya işlerde bulunmasının karşılaştıkları bir durum olduğundan söz etmiştir. A okulundaki katılımcılardan çok azı bazı öğrencilerin okuldan sonra işlediklerini bildiklerinden, hatta bazı çocukların mevsimsel işçi olarak bile çalıştırıldığından söz etmiştir. Fakat okuldan sonra çalışan öğrencilerin okullarından bulunmadığını söylemişlerdir. B okulunda ise A okuluna oranla, katılımcıların çoğunluğu okuldan sonra çocukların özellikle çarık olarka küçük esnafın yanında çalıştığından bahsetmiştir. Bunun yanı sıra A okulunda hiç rastlanmayan bir durum olan, lakin B okulu ve çevresinde karşılaşılan bir durum ise büyük çocuğun ebeveynlerin yokluğunda küçük kardeşlerine bakmasıdır. Bu da göstermektedir ki, eğitim seviyesinin düşüklüğü ve bilinçsizliğin B okulu ve çevresinde bu tarz davranışlarının görülmesinin sebebi olabileceğidir.

1.5. Çocuğun öz niteliklerine, duygu ve düşüncelerine saygı gösterilmemesi

Okullarda öğrencilerde karşılaşılan ve çocuk istismarı ve ihmali kabul edilen davranışların neler olduğunun tespit edilebilmesi amacıyla araştırma grubunda bulunan iki farklı okul katılımcılarına düşüncelerinin neler olduğu sorulmuştur. A okulundaki yönetici konumundaki katılımcıların %33’ü, öğretmenlerin %25’i ve B okulundaki yönetici konumundaki katılımcıların hiç biri bu yönde görüş belirtmezken, öğretmenlerin %37’si çocuğun öz niteliklerine, duygu ve düşüncelerine saygı gösterilmemesini, çocuk istismarı ve ihmali olarak kabul edilebilen bir davranış olduğunu belirterek, verilen bilgilendirme ile birlikte bu tür davranışların duygusal istismar olduğunu tanımlamıştır. Okullarda öğrencilerde karşılaşılan ve çocuk istismarı ve ihmali kabul edilen davranışlar ile ilgili olarak bir öğretmen görüşünü şu şekilde ifade etmiştir; “Aileler çocuklarına karşı ilgisizdirler. Yani çocukların duyguları düşünceleri falan açısından. Meslek gerekliliği olarak aileleri tanıyor ve sürekli iletişim halinde bulunuyoruz. Çocukları için konuştuğumuz da aldığımız tepkiler ise; ‘Benim dizim ya da işim var’, ‘Benim özel hayatım yok mu’ ya da ‘dizim var hoca hanım’ şeklindedir. Oysa çocuk evde anne babasıyla konuşmak ister ama aile içinde buna imkân olmadığı için, çocuk okulda aşırı konuşma isteği gösterir ya da evde annesi babası ile konuşurken atlar her söze, dâhil olur. Oysa bunun için herkes aile içerisinde sıra ile konuşabilir. Yani çocuğu anlamak için onun seviyesine inmek gerek, çocukla çocuk olmak mesela (G:Ö(A(11)))” şeklinde görüşünü ifade ederken aynı okuldan diğer bir öğretmen ise, “Duygusal istismara uğrayan çocuğun kendi kendini ifade etmesini tamamen önler. Çocuğun güvenini tamamen yerle bir eder. Özellikle okullarda bunlar ne yazık ki çok kullanılır. Çok bilinçsizdir öğretmenler bu konuda. Tabi aileler de kullanır aynı şekilde yarışmacı eğitim sistemi çok etkiler. Çünkü çocuklarda baskı hem okul hem aileden gelir. Çocuğun kapasitesi yoksa yani sınav için yeterli değilse diğerlerinde örneğin matematiği ve Türkçesi, çocuk direk olarak başarısız kabul edilir ki öyle değil. Çocuklar çok yönlüdür. Resmi iyidir, müzikte iyidir. Bu da görmezden gelinir. Bu da bir tür çocuk istismarı ve ihmali (G:Ö(A(9)))” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Aynı okuldan bir

yönetici ise; “E duygusal olarak kolej sınavları bize geliyor. Belki de aile çocuğuna böyle bir baskı yaptığının farkında değildir. Yani sıkıntı ordadır sanırım. Çünkü aile çocuğuna doğru şeyler öğrettiğini ya da işte doğru konulardan baskı yaptığını sanarak duygusal istismar yapabilir. Onu da pek fazla gördüm diyemem. Ailem beni bu konuda sıkıştırır diyen çocukla çok fazla karşılaşmadık. Geçmiş yıllarda birkaç tane oldu. ‘Eğer kazanmazsam anne, babam çok üzülecek’, ‘Babam çok kızacak’ diyen çocuk oldu (G:Y(A(14)))” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Diğer okuldan bir öğretmen ise; “Çocuklar aile içerisinde dinlenmemektedir. Çocuklarını dinlemezler ve çocuklar sürekli konuşma isteği duymaktadır. Konuşmaya açtırlar (G:Ö(B(7)))” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Açıklama ve analiz yüzdelere baktığımızda, A okulundaki yönetici ve öğretmenler ile B okulundaki öğretmenlerin yarısından azı, çocuğun öz niteliklerine, duygu ve düşüncelerine saygı gösterilmemesinin karşılaştıkları bir durum olduğundan söz etmiştir. A ve B okulundaki tüm katılımcılar görüşlerinde çocukların da küçük bir birey olduklarından söz etmiş ve onların görüşlerine, düşüncelerine saygı duyulması ve aile içerisindeki iletişimin olması gerektiği seviye de bulunmasının gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Bu da göstermektedir ki, iki okulda da ailelerin gerek yaşam koşullarından gerekse teknolojik gelişmelerden etkilenmeleri, aile içi iletişime ve çocukla kaliteli zaman geçirmemelerinin neden olabileceğidir.

Yukarıda yer alan tüm duygusal istismar ve ihmal temalarına bağlı olarak, ailelerin çocuklarına karşı uyguladıkları hangi davranışların duygusal istismar ve ihmal olarak değerlendirildiği aşağıda belirtilmektedir.

- 1.Çocuğa kaba davranışlarda bulunmak, hor görmek, küçümsemek, korkutmak veya tehdit etmek.
- 2.Çocuğu izole ederek sosyal etkinliklerden uzak tutmak, özgürlüğünü kısıtlamak veya hareketlerini anlamsızca kısıtlamak.
- 3.Çocuğu suça itmek, madde kullanımına cesaretlendirmek, yasa dışı davranışlara teşvik etmek.
- 4.Sevgi, ilgi ve şefkat eksikliği, iletişim ve etkileşim gereksiniminin karşılanmaması.
- 5.Ailenin yol gösterici rolünde bulunmaması.
- 6.Eğitim ihtiyaçlarının karşılanmaması.
- 7.Küçük kardeşe bakmak gibi aşırı sorumluluk verilmesi.
- 8.Anne baba arasında bir takım olumsuz ilişki veya şiddet olaylarının yaşanması.
- 9.Çocuğun var olan problemlerinin görmezden gelinmesi (www.childwelfare.gov, erişim tarihi: 12.11.2014).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Duygusal istismar ve ihmal olarak değerlendirilen davranışların neler olduğunun tespit edilebilmesi amacıyla çeşit açılardan farklılık gösterebileceği düşünülen iki farklı okulda görev yapan okul yönetici ve öğretmenlere düşüncelerinin neler olduğu sorulmuştur. Açıklama ve oranların analizi sonucunda A ve B okulundaki tüm katılımcıların büyük bir çoğunluğu duygusal istismar ve ihmal olarak değerlendirilen davranışların; çocuğun sevgi ihtiyacının yeterince karşılanmaması, çocukla yeterince vakit geçirilmemesi, çocuğun anne babası dışında bir akrabası veya yakınıyla ya da etüt merkezinde vakit geçirmesi, anne babanın yaşam stressini çocuğa yansıtması ve doğru bir model olmaması, çocuğun hakarete uğraması/aşağılanması, çocuğun kapasitesinin üzerinde sorumluluk taşınması, angarya işlerde bulunması, çocuğun öz niteliklerine, duygu ve düşüncelerine saygı gösterilmemesi şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Duygusal istismar yukarıda ifade edilen görüşler doğrultusunda gündelik yaşam içerisinde en sık karşılaşılabilen istismar türlerinden biri olarak tanımlanmaktadır (Polat, 2007a).

Duygusal istismar ve ihmal, çocuğa gelişimsel olarak uygun ve destekleyici bir çevrenin sağlanamamasıdır. Buna bağlı olarak, çocuğun sağlığına, fiziksel, zihinsel, ahlaksal ya da sosyal gelişimine zarar verici veya zarar verme potansiyeli yüksek eylemlerle karşı karşıya kalması duygusal istismar kapsamında bulunmaktadır (Preventing child maltreatment, 2006). Duygusal istismarın oluşumunun temelinde, çocuklara bakmakla yükümlü kişilerce olumsuz olarak etkilendikleri bir takım davranış ve tutumlara maruz kalmaları ve aynı zamanda gereksinimini duydukları ilgi sevgi ve bakımdan mahrum bırakılmaları olarak ifade edilmektedir (Polat, 2001). Çocukların maruz kaldıkları duygusal istismarın temelinde psikolojik bakımdan zarar görmeleri bulunduğu ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Altınsu, B. (2004). Çocuklara Bakım Veren Hemşirelerin Çocuk İstismar ve İhmalini Tanımlayabilmeleri Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bakış, N., Çam, O. (2002). İlköğretim Öğretmenlerin Öğrencilere Yönelik Tutum ve Davranışlarının Çocuk İstismarı ve İhmali Açısından İncelemesi. Çocuk Forumu, 5(2), 29-32.
- Claussen, A.H., & Crittenden, P.M. (1991). Physical and psychological maltreatment: Relations among types of maltreatment. Child Abuse & Neglect, 15, 5-18.
- Çakıcı, M. (2002). Çocuk İstismarının Madde Kullanımına Etkisi. Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Howe, D. (2005). Child Abuse and Neglect, Attachment, Development and Intervention. New York: Palgrave Macmillan.
- Karaman, Y. (1993). İlkokul Öğretmenlerinin Gözlemlerine Göre Çocukların Aileleri Tarafından İstismarı ve İhmali. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Polat, O. (2001). Çocuk ve Şiddet. İstanbul: Der Yayınları.
- Polat, O. (2007a). Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1 Tanımlar. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Preventing child maltreatment: A Guide to Taking Action and Generating Evidence / World Health Organization and International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect. 2006.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). İçerik analizi ve uygulama örnekleri. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Thompson, E.A., & Kaplan, C.A. (1996). Childhood emotional abuse. British Journal of Psychiatry, 168, 143-148.
- Turla, A. (2002). Çocuk istismarı ve ihmali olgularına tıbbi yaklaşım. On Dokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Dergisi, 19(4):291-300.
- Uslu, R. İ. (2014). Duygusal istismar. Çocuk İstismarına ve İhmaline Yaklaşım. Temel Bilgiler. Ed.: O. Derman, Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi, s.: 37-40.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Duygusal İstismar ve İhmal; www.childwelfare.gov, erişim tarihi: 12.11.2014, 12:00.

EXTENDED ABSTRACT

The child abuse and neglect had accepted as a important problem for children in our society and especially for all of the world, recently. The problem of child abuse and neglect, both schoolheadmasters and teachers' positions are very important to identify and prevent it. When the literature are analyzed, the problem of the child abuse and neglect is accepted important. The emotional or psychological abuse and neglect of the children is an important problem as physical abuse and neglect. It is defined as child's emotional and psychological harms. Emotional/psychological abuse is almost always present when other types of maltreatment are explained. Emotional abuse and neglect is accepted as the most common problem encountered. Accordingly this study's aims that, the school headmasters and teachers are accept which behaviors as physical abuse and neglect. This study was carried in two different government primary schools that under the T.R.N.C Ministry of Education, Directorate of Primary Education Department. During the research, with the semi-structured interview technique, as a qualitative research method was used. In the two different schools, 5 headmasters and 25 teachers, in total 30 participants were interviewed. In accordance with this purpose the participants of the study, they examined the emotional abuse into the 5 themes as; Child's

parents do not give enough love/affections for their child/children, do not having enough time for with the child/children, the children spends more time with their family member (apart from parents) or education centers (like etudes); The parental 'life stress' reflection affects on the child/children and the parents are not right model for child/children's life; The Child/children are despareded or demeaned by the parents; giving responsibilty to child/children over of their capacity or drudgery; The child/children's self qualities, emotions or thoughts are not respected by the parents. . All of these themes are occured by the participant's opions.

Key Words: Child Abuse and Neglect, Emotional Abuse and Neglect, Psychological Abuse and Neglect

IJTASE